

TURLI MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT RIVOJLANISH DARAJASI

Allamurodova Xonzoda

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti bank ishi va audit yo'nalish 1 22 guruh
ikkinchi bosqich talabasi

Annotatsiya: Raqamli iqtisodiyot juda muhim o'sishni ta'minlovchi zarur tarmoqdir. Bundan tashqari, raqamli iqtisodiyotning ta'siri axborot tovarlari va xizmatlaridan tashqari iqtisodiyotning boshqa tarmoqlariga, umuman, turmush tarziga ham kiradi. Shuningdek, mobil qurilmalarning rivojlanishi jamiyatda internet qamrovini ancha kengaytirdi. Binobarin, raqamli iqtisodiyotda yuzaga keladigan raqobat muammolari raqobat masalalarida tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Raqamli bozorlarda raqobat muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Katta raqamli bozorlardagi raqobat ko'pincha o'ziga xos shaklga ega. Ushbu maqolada mamlakatlar rivojlanishida raqamli iqtisodiyotning o'рни, uning xususiyatlari va raqamli rivojlangan mamlakatlar darajasi haqida kengroq yoritiladi.

Kalit so'zlar: Raqamli iqtisodiyot, AKT, biznes, savdo, raqobat, rivojlanish, iqtisodiyotning o'рни.

Abstract. The digital economy is an important sector that is driving significant growth. In addition, the impact of the digital economy extends beyond information goods and services to other sectors of the economy, and to the way of life in general. In particular, the development of mobile devices has greatly expanded the reach of the Internet in society. Consequently, competition issues arising in the digital economy are becoming increasingly important in competition matters. Competition in digital markets has certain characteristics. Competition in large digital markets often takes a unique form. This article covers the role of the digital economy in the development of countries, its characteristics and the level of digitally developed countries.

Keywords: Digital economy, ICT, business, trade, competition, development, role of economy.

Kirish.

Raqamli iqtisodiyot dunyoda innovatsiyalar, raqobatbardoshlik va iqtisodiy o'sishning harakatlantiruvchi kuchi bo'lib, yangi bozor imkoniyatlarini yaratadi, elektron tijorat, global ishlab chiqarish zanjirlarida ishtirok etish orqali savdo ufqlarini kengaytiradi. Boshqa tomondan, raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi raqamli

muammolar, kiberxavfsizlik muammolari va atrof-muhitga ta'siri bilan bog'liq yangi tahdidlar va sayyoraviy xavflarni keltirib chiqaradi.

Xalqaro elektraloqa ittifoqi ma'lumotlariga ko'ra, rivojlangan mamlakatlarda uy xo'jaliklarining 81,3 foizi, MDHda 60,1 foizi, rivojlanayotgan mamlakatlarda 34,1 foizi, kam rivojlangan mamlakatlarda esa 6,7 foizi uy xo'jaliklari internet tarmog'idan foydalanish imkoniyatiga ega.

Raqamli iqtisodiyot deganda nimani tushunamiz?

Raqamli iqtisodiyot - bu raqamli ma'lumotlar ishlab chiqarishda asosiy omil bo'lgan iqtisodiy faoliyat bo'lib, katta hajmlarni qayta ishlash va tahlil natijalaridan foydalanish.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy xususiyatlari quyidagilar bilan belgilanadi:

- iqtisodiy faoliyat "raqamli" iqtisodiyot platformalariga yo'naltirilganligi;
- shaxsiylashtirilgan xizmat modellari;
- ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilarning bevosita o'zaro ta'siri;
- birgalikdagi iqtisodiyotning tarqalishi;
- alohida ishtirokchilar hissasining muhim roli Raqamli rivojlanayotgan

zonalarining darajalarga ko'ra turlari:

Liderlar: Bu zonaga raqamlashtirishning yuqori boshlang'ich darajasi va ushbu sohadagi kuchli rivojlanish sur'atlari bilan ajralib turadigan iqtisodiyotlar kiradi.

Bu yerda, ayniqsa, uchta davlat ajralib turadi: Janubiy Koreya, Singapur va Gonkong. Estoniya, Tayvan va BAA kabi bir qancha boshqa iqtisodlar qatorida ular innovatsiyalarga moslashish va institutsional yordam ko'rsatib, doimiy ravishda bunday indekslar bo'yicha yetakchilar qatoriga kiradi. Qizig'i shundaki, AQSh raqamli evolyutsiya bo'yicha Singapurdan keyin ikkinchi o'rinda turadi: bunday hajm va murakkablikdagi iqtisodiyot uchun ajoyib o'sish sur'ati.

Asosiy qism.

Raqamli iqtisodiyot ikki xil turli tushunchalarni ifodalash uchun ishlatiladi. Birinchidan, raqamli iqtisodiyot - bu rivojlanishning zamonaviy bosqichi hisoblanib, u ijodiy mehnat va axborot ne'matlarining ustuvor o'rni bilan tavsiflanadi. Ikkinchidan, raqamli iqtisodiyot - bu o'ziga xos tushuncha bo'lib, uning o'rganish ob'ekti axborotlashgan jamiyat hisoblanadi. Bugungi shiddat bilan rivojlanayotgan global iqtisodiyot sharoitida raqamli iqtisodiyot o'z rivojlanishining boshlang'ich davrida bo'lib, zamonamizning raqamli axborot bosqichiga o'tishi atiga bir necha o'n yilni tashkil etadi.

Umuman olganda, raqamli iqtisodiyot - bu jarayonlarni tahlil qilish natijalaridan foydalanish va katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash asosida turli xildagi ishlab chiqarishlar, texnologiyalar, asbob-uskunalar, tovar va xizmatlarni saqlash, sotish va

yetkazib berish samaradorligini jiddiy ravishda oshirishga imkon beradigan, raqamli ko'rinishdagi ma'lumotlar asosiy ishlab chiqarish omili hisoblangan faoliyatdir.

Raqamli bozorlarda raqobat muayyan o'ziga xos xususiyatlarga ega. Katta raqamli bozorlardagi raqobat ko'pincha o'ziga xos shaklga ega. Birinchidan, biznes modellari yoki platformalar o'rtasidagi raqobat biznes modeli raqobatidan ko'ra muhimroqdir. Boshqacha qilib aytganda, Internet platformalarining ustunligi yoki hatto monopoliyasi deyarli har doim biznes muvaffaqiyatini keltirib chiqaradi. Ikkinchidan, raqamli bozorlar ko'pincha kuchli tarmoq effektlari va miqyos iqtisodlari bilan ajralib turadi, bu raqobatning bu xususiyatini ustunlik orqali kuchaytiradi. Uchinchidan, ko'plab raqamli bozorlar ikki tomonlama, shuning uchun kamida ikkita foydalanuvchilar guruhi raqamli platformadan foydalanishdan foyda ko'radi. Masalan, qidiruv tizimlari Internetdagi ma'lumotlarga kirish uchun ham, reklama beruvchilar tomonidan ham tomoshabinlarga kirish uchun ishlatiladi. To'rtinchidan, raqamli bozorlar investitsiyalar va innovatsiyalarning yuqori sur'atlari bilan ajralib turadi, bu esa sanoatda jadal texnologik taraqqiyotga olib keladi. Raqamli bozorlardagi raqobat tarixan ko'pincha tsiklik bo'lib kelgan. Muvaffaqiyatli firma sezilarli bozor kuchiga ega bo'lishi mumkin, ammo bu ustunlik innovatsiyalarning keyingi tsikliga nisbatan zaif bo'lishi mumkin. Raqamli iqtisodiyot hamma narsani qamrab oladi.

Raqamli iqtisodiyot raqamli texnologiyalarga asoslangan, elektron biznes, elektron tijorat bilan bog'langan,

raqamli tovar va xizmatlar ishlab chiqarayotgan va taqdim etayotgan iqtisodiy faoliyat bo'lib, bunda iqtisodiy

xizmat va tovarlar uchun hisob-kitoblar elektron pul orqali amalga oshiriladi. Raqamli iqtisodiyot

kontseptsiyasi atomdan bitga, ya'ni kimyoviy eng kichik zarradan elektron birlikka o'tishga asoslanadi.

“Raqamli iqtisodiyot alohida faoliyat turini emas, balki ishbilarmonlik, sanoat ob'ektlari, xizmatlarda axborot

texnologiyalaridan faol foydalanishni anglatadi. Agar oddiy iqtisodiyotda moddiy buyumlar asosiy resurs

hisoblansa, raqamli iqtisodiyotda bu qayta ishlanadigan hamda uzatiladigan axborot, ma'lumotlar bo'ladi”.

[6]

Raqamli iqtisodiyot yirik sanoat ob'ektlari ish samaradorligini oshirish, ishlab chiqarishni o'stirish, faoliyat

shaffofligini ta'minlash, mahsulot tannarxini kamaytirish imkonini beradi. Nufuzli xalqaro tashkilotlar olib

borgan tahlillar natijalariga ko'ra, raqamli iqtisodiyot yalpi ichki mahsulotni kamida 30 foizga oshiradi,

shuning barobarida, xufyona iqtisodiyotga barham beradi. [14] Davlatning o'z fuqarolari uchun elektron

xizmatlarni ko'rsatishi va elektron mahsulotlarni taklif etishi — bu raqamli iqtisodiyotning asosiy qismi bo'lib

hisoblanadi. Mamlakatimizda ushbu sohani keng rivojlantirish korrupsiya illatiga barham beradi.

Raqamli ma'lumotlar qimmatbaho iqtisodiy resurs hisoblansa-da, ular raqamli tafakkurga aylanganidagina

foyda keltiradi. Raqamli iqtisodiyotning kirib kelishi bilan raqamli platformalarni yaratish va tez sur'atlarda

o'sib borayotgan raqamli ma'lumotlarni monetizatsiya qilish muammolari vujudga kelmoqda. Bunda yangi

qiymat yarata olish yo'llarini, mazkur jarayonlardagi to'siqlarni bartaraf etish vositalarini aniqlash muhimdir.

Bu qiymatni yaratish va tarqatish salohiyatini, qiymatni yangilash, boshqarish hamda qiymatni qo'lga kiritish

shakllarini tushunish imkonini beradi.

Xulosa.

Xulosa o'rnida hozir butun dunyo bo'ylab yangi servislar va biznes modellarni yaratish uchun IT vositalaridan

foydalanadigan eski va yangi kompaniyalar aksariyat sohalarda yetakchi bo'lgan kompaniyalarga kuchli

raqobat tug'dirmoqda. Prognozlariga ko'ra, yaqin yillarda makroiqtisodiyot «lean production», addiktiv, nano

va biotexnologiya mezonlariga tayanadigan ishlab chiqaruvchilarga qattiq bog'liq bo'lishi kutilmoqda. Shu

munosabat bilan oqilona boshqaruv uchun zarur hisoblangan axborot ko'lami ham ortib boradi, ishlab

chiqarish va fuqarolar muloqoti, biznes va davlat organlarini boshqarish tuzilmasi esa jiddiy o'zgarishlarni

boshdan kechiradi. Quyidagilar bunda ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyot yo'liga bosqichma-bosqich chiqish

uchun asosiy shart va omillar sifatida ko'rsatilmoqda:

- axborotlashtirish va davlat boshqaruvi organlari hamda munitsipal

xizmatlarni integratsiyalash hisobiga elektron hukumat va raqamli shahar kontsepsiyalarini tatbiq etish;

- yangi texnologik avloddagi mahsulotlarni yalpi ishlab chiqarish (pilotsiz avtomobillar va boshqalar singari);
- o'ziga xos bezak va qurilish materiallari yordamida «aqlli» va ekologik uylarni barpo etishga oid g'oyalarni amalga oshirish;
- outsorsing, o'zini band etish va boshqalar orqali bandlikning muqobil shakllarini keng targ'ib qilish;
- muayyan vazifalarni bajarish uchun ishchi-frilanserlarni izlashga xizmat qiladigan professional tarmoqlarni yaratish.

Yuqoridagilarning barchasi biznesga ishlab chiqarish va boshqaruvda tovar va elektron xizmatlar

integratsiyalanadigan zamonaviy platformalar yordamida xarajatlarni qisqartirishga imkoniyat beradi.

Birinchi galda bu masala xizmatlar buyurtmasi integratsiyasi, resurslardan birgalikda foydalanish,

kontragentlarni tanlash, elektron savdoni yuritish, to'lovlar va boshqalarga tegishlidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lapidus L.V. Sifrovaya ekonomika. - M.: Infra-M, 2019.
2. Gulyamov S.S., Ayupov R.H., Abdullaev O.M., Baltabaeva G.R. Raqamli iqtisodiyotda blokcheyn
3. texnologiyalar. - T.: TMI, "Iqtisod-Moliya", 2019.3. БМТ Минг йиллик маърузаси. - Тошкент, 2003.
4. Raqamli iqtisodiyotni shakllantirishdagi zamonaviy trendlar: tajriba, muammo va istiqbollari. // Ilmiyamaliy anjuman ma'ruza tezislari to'plami. 2020 yil 14 oktyabr. – Toshkent. 2020.
5. BMTning iqtisodiy va ijtimoiy masalalar bo'yicha boshqarmasi tadqiqotlari
6. <https://research.un.org/en/docs/reports>
7. O'zbekiston Respublikasi Axborot texnologii
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/turli-mamlakatlarda-raqamli-iqtisodiyot-rivojlanish-darajasi>